

VÁLSÁGHELYZETEK MINT STRESSZFAKTOROK A RENDŐRI MUNKÁBAN

1. Bevezetés

A tanulmányban azokat az utóbbi évtizedben megjelenő krízishelyzeteket kívánom röviden bemutatni, melyek hátrányosan befolyásolták az általános rendőri munkát és jelenleg is extrém nyomásként nehezednek az állományra. Külön kiemelés érdemel az illegális bevándorlás, közismert, hogy az Európai Unió egyre komolyabb biztonságpolitikai kihívásként szembesül az illegális migráció jelenségével,¹ tekintettel arra, hogy évről évre illegális migránsok áradata érkezik Európába.² Valós veszélye az ellenőrizhetetlenség, továbbá a hozzá kapcsolódó és abból hasznot húzó cselekmények (pl.: az embercsempészet, emberkereskedelem, szervezett bűnözés, hamis úti,- és személyi okmányok előállítása, feketegazdaság növekedése, korrupció stb.).

Az illegális migráció számos gazdasági, egészségügyi, és szociális feszültségforrás okozója. Talán még jelentősebb krízisként csapott le 2019-ben a COVID-19 világjárvány, amely világszerte elterjedt, és hosszabb ideig közegészségügyi vészhelyzetet jelentett és jelent sok helyen még ma is. Aktuális krízisként az orosz ukrán háborút kell megemlíteni, amely nagyon rövid idő alatt jelentős menekülthullámot okozott Európában. Valójában a korábbi 2015-ös európai menekülthullám is messze elmarad ennek mértékétől.³

A koncentráltan nagy számban megjelenő menekültek okozta helyzet kezelése szintén komoly rendőri feladatokat eredményezett. A bűnüldöző szervek döntő szerepet játszanak akár a betegség terjedésének megfékezésében, vagy a fokozódó migrációs teher miatt a közrend és a közbiztonság fenntartásában és előmozdításában. A legtöbb országban, így Magyarországon is a lakosság egészségének és biztonságának védelme érdekében példátlanul szigorú kormányzati és rendészeti intézkedéseket léptettek életbe a válsághelyzetekre adott válaszként és különleges jogrendre tértek át.⁴

A meghozott intézkedések betartásának felelőssége során minden hivatásos szolgálatot teljesítőnek különböző kihívásokkal kellett szembesülni, amelyek az általános rendőri feladatok mellett többetként, és egyben pszichés terhelésként jelentek meg. Legyen ez akár a járvány okozta fertőzés állandó kockázata, a kötelező védőoltás, a feladatok delokációjából fakadó eltérő helyen történő szolgálatteljesítés, vagy az alapképi feladatoktól eltérő típusú munkakörülmények és feladatok köre. Az említett és kiemelt

¹ A rendőröket ért stressz kapcsán érdemes megemlíteni, hogy a bűnözés a lakosság számára is stresszforrásként jelentkezik. Számos ezzel kapcsolatos felmérés készült hazánkban is, például egy 2015-ös debreceni felmérés is ezt igazolta. Vö. Mátyás Szabolcs: Szubjektív biztonságérzet – lakossági vélemény a közbiztonságról és a rendőrségről. Magyar Rendészet 2015/5. 159-170. o.

² <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20170629STO78632/a-migracios-kerdes-europaban> (Letöltés ideje: 2022.06.12.)

³ <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-migration-policy/refugee-inflow-from-ukraine/> (Letöltés ideje: 2022.06.10.)

⁴ https://www.parlament.hu/documents/10181/39233854/Infojegyzet_2021_67_kulonleges_jogrend.pdf/20d4277a-094b-8f9a-d57e-cdd3ecab68aa?t=1636034064832 (Letöltés ideje: 2022.07.10.)

krízisek változó és növekvő munkaterhelése jelentős stresszfaktorként jelennek meg az állomány életében. Az egyértelműen negatív hatások kezelésére, kompenzálására nem minden esetben születtek megfelelő kormányzati és szakmai tervek, és döntések, következésképpen tovább csökkenhet a rendőri életpálya vonzósága és fokozódhat a rendőri állomány szellemi és fizikai erodálódása. A legfontosabb mindenekelőtt annak tudatosítása, hogy a krízishelyzetek jelentős terhelést jelentenek az állomány tagjaira nézve, amelyet nem elegendő csupán anyagi módon (vagy még úgy sem) ellensúlyozni, mivel döntően az ellenállóképesség növelése lenne a cél.

2. Kiemelt rendkívüli események az utolsó dekádban

2.1. Illegális migráció

A migráció egy olyan folyamat, amelyben a személyek lakóhelyet, illetve társadalmat váltanak oly módon, hogy ez a váltás átmenetiből tartóssá, huzamossá válik. A népességmozgás tipikus esete az évszázadok óta folyó munkaerő-migráció. Emellett a munkavállalási szándék mellett számos tényező növeli a migrációs hajlandóságot. Ugyancsak évszázados, talán inkább évezredek múltja van a vallási, etnikai, politikai üldözöttek migrációjának. A migránsok nagy tömegű ellenőrizetlen megjelenése a településeken, mely idegen tömeg a demográfiai összetételéből adódóan is (nagy részük fiatal férfiakból áll), ellátatlanságának és a helyi kulturális szokásoktól eltérő viselkedése következtében jelentős félelmet generált a magyar lakosság körében.⁵ A megnövekedett félelemérzet jelentős szubjektív biztonságérzet csökkenésével járt, aminek megoldásában és kezelésében a rendőrség járt élen, azzal, hogy növelte jelenlétét a határmenti településeken, és intézkedett a biztonságdeficitet jelentő szituációkban.⁶

A jelenkori migrációs hullám, mely Magyarországot kiemelt mértékben 2015 tavasza óta sújtja, komoly erőpróbára készíti a hazai közigazgatási szervezeteket, így elsősorban a migrációval kapcsolatba került szervezeteket, az önkormányzatokat és kiemelten a rendőrséget.⁷ A rendőrség idegenrendészeti, közrendészeti, valamint bünygi rendészeti szakágai számára egyaránt többletfeladatként jelentkező tömeges migráció⁸ folyamatosan létszámbeli hiányt teremt, és biztonsági vákuumot okoz. Sok esetben a büntetőeljárások szükségessége is felmerül, de sokkal érdemesebb ezeket ultima ratio jelleggel kezelni az idegenrendészeti eljárások mellett.⁹ Az állami és önkormányzati szervezetek heroikus munkát végezve próbálnak meg helytállni, és ezzel párhuzamosan megoldásokat és partnereket keresnek.¹⁰ Mert önmagukban nem rendelkeznek elég humánkapacitással a kiemelt terhelés kezeléséhez.

A határmenti feladatokra történő jelentős és folyamatos létszámbeli átcsoportosítások biztosítása elvonja a rendőröket az alapszolgálatuktól, ami kiszámíthatatlanná teszi számukra a munkavégzésük kereteit. Mi sem példázza jobban a

⁵ Rác Attila: A tömeges irreguláris migrációs válságon innen és túl –együttérés, elutasítás, szolidaritás. Rendőrségi Tanulmányok, 2018 (3), 49-70., 22 o.

⁶ Forrás: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/02/07/egy-atlagos-hetvege-a-hataron-kozel-hatszaz-hatarserto-ellen-intezkedtek-a-rendorok> (Letöltés ideje: 2022.07.12.)

⁷ Szabó László András: A migráció hatása a közigazgatásra. Magyar Rendészet 2017/1. 17.o.

⁸ Amberg Erzsébet: Migráció, büntetőjog, ultima ratio. In: Hautzinger, Zoltán (szerk.): A migráció bünygi hatásai. Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozat. Budapest, 2016. 213. o.

⁹ Hautzinger Zoltán: A migráció szabályozásának reaktív tényezői. Belügyi Szemle 2020/9. 61. o.

¹⁰ Szabó László András: i. m.

helyzet tarthatatlanságát, hogy a kormány 2022. év nyarán úgy döntött, hogy speciális határvasdász egységet kell felállítani a határon és ezzel egy önálló állománycsoport fogja újra ellátni a határőrizeti és határvédelmi feladatokat, amely jelentősen tehermentesíti a határmenti településektől eltérő megyékben szolgálatot teljesítő rendőri állományt.¹¹ A tehermentesítéshez mindenesetre hozzá fog járulni a digitalizáció és a nemzeti adatvagyon felhasználása is.¹²

2.2. Covid-19 világjárvány

A COVID-19 világjárványról szóló első hírek 2020 januárjában érkeztek az európai kontinensre. A WHO január 30-án a COVID-19-et nemzetközi aggodalomra okot adó közegészségügyi vészhelyzetnek, 2020. március 11-én pedig járványnak nyilvánította (Balkhair 2020). A helyzet felismerését nagyban nehezítette, hogy a betegség tünetei kellően bizonytalanok voltak, sok esetben egyáltalán nem jelentkeztek. A legtöbb országban a betegség jóval azelőtt jelentkezett, hogy fel lehetett volna fedezni.¹³ Emiatt a különböző kormányok csak későn tudtak reagálni.¹⁴ A járvány első időszakában minden ország Kínát figyelte, ahonnan a járvány kiindult. Oltás vagy gyógyszeres kezelés akkoriban még nem létezett. 2020. március 11-én a Covid-19 világjárvánnyá nyilvánításának napján a 40/2020. (III.11.) Korm. rendelettel (40/2020. Korm. rendelet) Magyarországon is kihirdették a veszélyhelyzetet. Ezt követően számos korlátozó intézkedéseket vezettek be a járvány hatásainak enyhítésére. Ezek célja az volt, hogy csökkentsék a fertőzés terjedésének esélyét. Ennek egyik eszköze a hatósági intézkedések a jogérvényesítés biztosítása érdekében.¹⁵ Természetesen az önkéntes jogkövetésen alapuló védelem hatékonyságát nagyban befolyásolja a kormányzati kommunikáció, a pontos információkhoz való hozzáférés, valamint az adott társadalom fejlettsége, ami a tudatos állampolgári magatartásban tükröződik.¹⁶

A védekezés érdekében a polgárok szabad mozgáshoz és gyülekezési szabadsághoz való jogát kellett a leginkább korlátozni. Mindkét korlátozó intézkedés célja az emberek közötti személyes találkozások minimalizálása volt. Így azt remélték, hogy a fertőzöttek továbbra is kevesebb embert fertőznek meg, és ezzel lassítják a járvány terjedését. A korlátozó rendelkezések között szerepelt a gyülekezési jog teljes körű korlátozása. Ezek a súlyos jogkorlátozások összhangban van a globális tendenciákkal. Ki kell jelenteni, hogy a korlátozás önmagában indokolt lehet, de nem szolgálhat a demokrácia lebontásának eszközeként.¹⁷ A védekezésben a határellenőrzések ideiglenes visszaállítása, a védelmi

¹¹ Forrás: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2022/07/elkezdodott-a-hatarvasdazok-toborzasa> (Letöltés ideje: 2022.06.21.)

¹² Nyitrai Endre: A magyar nemzeti adatvagyon jelentősége a bűnüldöző szervek munkája során. *Információs Társadalom* 2022/1. 78. o.

¹³ Singhal Tarun: A Review of Coronavirus Disease-2019 (COVID-19). *Indian J Pediatr* 87, 2020, 281-286. o.

¹⁴ Anderson Ray, Heesterbeek Hans, Klinkenberg Don, Hollingsworth Deriedre.: How will country-based mitigation measures influence the course of the COVID-19 epidemic? *The Lancet*, 10228 (395), 2020.

¹⁵ Balla Zoltán: "Order Security – National Security Administration. National Security Defense As Special Administration," *Curentul Juridic, The Juridical Current, Le Courant Juridique*, Petru Maior University, Faculty of Economics Law and Administrative Sciences and Pro Iure Foundation, 38, 2009, 71-85, September.

¹⁶ Wolf S. Michael; Serper Marina, Opsasnick Lauren et al.: Awareness, Attitudes, and Actions Related to COVID-19 Among Adults With Chronic Conditions at the Onset of the U.S. Outbreak. *Annals of Internal Medicine* 21. July, 2020

¹⁷ Forrás: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/AssemblyAssociation/Pages/Covid19freedomAssembly.aspx> (access) (Letöltés ideje: 2022.07.16.)

intézkedések betartásának ellenőrzése, a jogsértő magatartások szankcionálása, a kórházparancsnoki rendszer működtetése révén a rendőrség kiemelt szerepet játszott.¹⁸ Számos többletfeladat hárult a rendőrségre, azonban a papír alapú munka egy részét felváltották az elektronikus munkafolyamatok, és a digitalizáció az adatok nyilvántartásokban való rögzítésével összefüggésben is jelentős mértékben segítette a rendőrség munkáját.¹⁹ A több hullámban támadó koronavírus járvány miatt kiadott számtalan rendelet nagy része rendészeti, különösen rendészeti jellegű feladatmeghatározást tartalmazott, ami a rendőri állomány körében megnövekedett munkaterhelést, és átcsoportosításokat eredményezett. Mindez újabb jelentős bizonytalanságot okozott az állomány körében. Ezt tovább tetézte a kötelező védőoltás előírása a közsféra és ezen belül a rendőrség dolgozói részére.²⁰

2.3. Orosz-ukrán konfliktus

Az ukrajnai válság nemcsak Európa biztonságára hatott és hat negatívan, de a világpolitikában is feszültséget gerjesztett Oroszország és a nyugati országok között. Az orosz ukrán harci cselekmények kirobbanásának előzményei túl összetettek ahhoz, hogy itt bemutatásra kerüljenek. Elég annyit megemlíteni, hogy az ukrán politikai elit és főleg a nacionalisták nem értették meg ezt a számukra különösen kedvező helyzetet, hogy a területükön élő oroszok egyáltalán nem léptek fel területi sem autonómia igényvel, egészen odáig, hogy bevezették Ukrajnában a nyelvtörvényt, és jelentősen elkezdték korlátozni a kisebbségek jogait. Az Európában oly szokatlan mértékű nacionalizmus megakadályozta őket abban, hogy józan döntéseket hozzanak, ellenséggként kezelték a kisebbségeket, elsősorban az orosz népet, nyelvüket be szeretnék volna tiltani, önrendelkezési és kulturális jogaitak pedig csorbítani.²¹

A kirobbant háborús helyzetre az EU úgy reagált, hogy teljes mértékben szolidaritásáról biztosította az ukrán felet. 2022. március 4-én az EU aktiválta az átmeneti védelemről szóló irányelvet. E jogszabály arra hivatott, hogy enyhítse a nemzeti menekültügyi rendszerekre nehezedő nyomást, és lehetővé tegye, hogy a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek EU-szerre harmonizált jogokat élvezhessenek. Az átmeneti védelem olyan szükséghelyzeti mechanizmus, amely lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén aktiválható, és amelynek célja, hogy azonnali és kollektív védelmet nyújtson a lakóhelyüket elhagyni kényszerült azon személyek számára, akiknek nem áll módjukban visszatérni származási országukba.²² Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) szerint több mint 5,5 millióan menekültek el eddig Ukrajnából a harcok kezdete, február 24-e óta.²³ Márciusban már a sokszorososa volt az Európába vándorló

¹⁸ Skorka Tamás: Rendőrség a koronavírus ellen. Magyar Rendészet 2020/4. 20. o.

¹⁹ Nyitrai Endre: A koronavírus elleni küzdelem és a nemzeti adatvagyron újrahaznosítása a rendőrség vonatkozásában In: Rixer, Ádám (szerk.) A járvány hosszútávú hatása a magyar közigazgatásra. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely. Budapest, 2021. 340. o.

²⁰ Vö. <https://www.napi.hu/magyar-gazdasag/sulyos-letszambahiany-johet-a-rendorsegnel-kotelezo-oltas.739296.html> (Letöltés ideje: 2022.07.12.)

²¹ Németh Gyula: Az „Ilovajszi katlan” kialakulásának történeti áttekintése a harcoló felek szemszögéből. Hadtudományi Szemle 2018/1. 12. o.

²² <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/> (Letöltés ideje: 2022.06.13.)

²³ <https://www.penzcentrum.hu/gazdasag/20220502/nem-keszult-ekkora-menekulthullamra-a-vilag-55-millioan-hagytak-el-ukrajnat-a-haboru-kezdetekor-1124472> (Letöltés ideje: 2022.07.01.)

ukránok száma, mint az utóbbi közel harminc év bármelyik menekülthulláma. Ez csak a kivándorlás volt Ukrajnából, az Nemzetközi Valutaalap (IMF) becslései szerint további 7 millió ember az országon belül költözött az utóbbi két hónapban elsősorban nyugat felé. A hullám elsősorban az Ukrajnával határos országokat érinti, a legtöbb rászoruló Lengyelországba érkezett, de már Magyarországra is több mint félmillióan menekültek.²⁴ A háború kezdete óta sem csökkent a migrációs nyomás a magyar ukrán határátkelőhelyeken, és amíg a déli határon az irreguláris határátkelést és a megnövekedett embercsempészetet kell jelentős rendőri erővel megakadályozni, addig a háborús helyzet a nagy tömegben az országba áramló személyekkel kapcsolatos bevándorlási, és idegenrendészeti eljárások számának megnövekedését eredményezte.

3. Stressz fogalma, szerepe és jelentősége

Selye János – aki akkoriban Kanadában dolgozott – egy rendkívül rövid, mindössze egyoldalas cikkben olyan felfedezést tett közzé, amely az egész orvostudomány (és az egész biológiai tudomány) fejlődésének új irányt szabott. Valószínűleg ez a legjelentősebb felfedezés, amelyért alkotója soha nem kapta meg a Nobel-díjat.²⁵ Selye János megfogalmazása szerint a stressz a szervezet nem specifikus válasza bármilyen igénybevételre, minden olyan ingerre, amely kibillenteti eredeti egyensúlyi állapotából, alkalmazkodásra kényszeríti.²⁶ Később a stressz definícióját a stresszfolyamat két fontos tényezője, az „ok” (környezeti stresszorok vagy stimulusok, mint pl. fontosabb életesemények vagy mindennapos kellemetlenségek) és az „okozat” (a stressz által kiváltott szubjektív válaszreakciók, vagyis az ún. értékelési folyamat és a megküzdési válaszreakciók) egészítette ki.²⁷

A stressz a hétköznapi életünk része, így szükséges és elengedhetetlen eleme a fiziológiánknak. A krónikus stressz viszont már rendkívül káros és romboló a szervezetre. A stresszel kapcsolatos egyik jelentős kutatási felismerés volt, hogy a stressz káros hatásai erősödnek, ha a stressztényező előreláthatatlan időpontokban és gyakorisággal jelentkezik, illetve egy-egy alkalommal előreláthatatlan ideig tart. Röviden: a bizonytalanság felerősíti a stresszválaszokat.²⁸ A kiszámíthatatlansági faktort jelentősen enyhíteni tudja a reziliencia, ami ellenálló képességet jelent. Mindennapos megfigyelés, hogy az élet eseményei másképpen hatnak az egyes emberekre. Az egyik ember összeomlik akkor, amikor a másik ellenáll, annak ellenére, hogy helyzetük bátran egymás tükörképének nevezhető. Az ellenállás, a reziliencia jelenségével kapcsolatosan két fontos kérdés tehető fel: mi az oka az egyéni különbségeknek, és hogyan lehetne a rezilienciát fokozni?²⁹ A reziliencia a múltban bekövetkezett nehézségekkel való pozitív megküzdést jelenti, azaz hangsúlyosan a múltból

²⁴ Forrás: <https://www.portfolio.hu/global/20220423/a-2015-os-menekultvalsag-semmi-sem-volt-az-ukranok-mostani-rohamahoz-kepest-540803> (megtekintés ideje: 2022.06.12.)

²⁵ Haller József – Hazafi Zoltán – Kóródi Gyula: Stressz, kiégés, és törvényi szabályozás, Kiegészítő és stresszmenedzsment a közigazgatásban. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. 1. o.

²⁶ Selye János: *The stress of life*. McGraw-Hill, New York, NY, 1956

²⁷ Lazarus S. Richard, Folkman Susan: *Stress, appraisal, and coping*. Springer, New York, NY, 1984

²⁸ Willner Paul, Towell Anthony, Sampson David. – Sophokleous Sophocles. – Muscat Richard.: Reduction of sucrose preference by chronic unpredictable mild stress, and its restoration by a tricyclic antidepressant. *Psychopharmacology*. 93: 3, 358-364. o.

²⁹ Haller és mtsai. 12.o

ered, de hasonlóképpen a személyiség fejlődését, megerősödését teszi lehetővé.³⁰ Korábban úgy gondolták, hogy a sikeres alkalmazkodáshoz különleges képességek szükségesek. Ám újabban egyértelművé vált, hogy a reziliencia „hétköznapi varázslat”, amely nem igényel rendkívüli képességeket. Ez egyben azt is jelenti, hogy ezek az adaptációs készségek valószínűleg fejleszthetők is.³¹ Alapvetően két fontos dolog jelentkezik a stresszelmélet oldaláról témánkra vetítve. A válsághelyzetek bizonytalansági stresszorként növelik a káros stresszhormonok (disztressz) mennyiségét, addig az ellenállóképessége fejlesztésének igénye megjelenik e vajon a szervezetben belül?

4. A munkahelyi stressz

A munkahelyi stressz, illetve az egyén által megélt „distressz” szoros kölcsönhatásban van egymással, és ha ezek nincsenek kezelve kellő időben, könnyedén kiégéshez (burnout), azaz érzelmi zavarok kialakulásához vezethet.³² A túlzott munkahelyi megterhelés károsíthatja a munkavállalók egészségét, ha nincs lehetőségük saját munkakörülményeiken módosítani.³³ Hatványozottan van ez így olyan esetekben, amikor a munkahelyi környezet vagy a meghatározott feladat már önmagában is érzelmileg erősen megterhelő.³⁴ Ugyancsak hangsúlyos szempont az erőfeszítés és jutalom egyensúlytalansága, vagyis az, ha a munkába fektetett energia nem arányos a kompenzációval, akkor az egy disszonáns állapotot hoz létre, ami egészségkárosodást idézhet elő, ez lehet testi, pl. kardiovaszkuláris és lelki károsodás is, pl. depresszió. A lelki betegségek megelőzésében a munkahelyi stressz csökkentésének van kiemelt szerepe.³⁵

A rendvédelmi és a honvédelmi állomány körében jelentkező, őket terhelő váratlan, kiszámíthatatlan feladatok és kihívások rendkívüli mértékben megnövelik a dolgozók fizikai és pszichikai igénybevételét. Ezek hatására pedig a stresszre hajlamos egyének körében nagy valószínűséggel nő az előre nem látható egészségkárosodás és azok előfordulásának kockázata. Végül e körülmények meghatározhatják nemcsak az állomány túlélőképességét, hanem akár a veszélyhelyzetben, akár normál körülmények között jelentkező feladataik teljesítését is.³⁶ Pedig például átlátható szakmai szabályok megalkotásával csökkenthető lenne az állomány terhelése és stressznyomása.³⁷

A munkafeltételek szinte a legjelentősebb stresszorok, amelyek az ún. „distresszt” okozhatják, ilyen ha az egyének veszélyes körülmények között kell dolgoznia (rendőr,

³⁰ Szabó Renáta Krisztina – Máth János – Sztancsik Veronika: A reziliencia és a proaktív megküzdés összefüggéseinek vizsgálata. *Alkalmazott Pszichológia*, 19 : 4., 2019, 73-99. 27.o.

³¹ Ribiczey Nóra: A rizikótényezőktől a protektív mechanizmusokig: a reziliencia fogalmának alakulása a pszichológiában. *Alkalmazott Pszichológia* 2008/1-2. 161–171. o.

³² Frigy Éva Gyöngyi: A rendvédelmi és honvédelmi beavatkozó állományt érő munkahelyi stresszfaktorok és hatások. *Hadtudományi Szemle* 2020/2. 93-109. 17.o.

³³ Salavecz Gyöngyvér – Neculai Krisztina – Jakab Ernő: A munkahelyi stressz és az élnélküliség szerepe a pedagógusok mentális egészségének alakulásában. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 2007/2. 95–109. o.

³⁴ Czenczer Orsolya: A gyermekbántalmazás és az erőszakos bűnelkövetés összefüggéseinek vizsgálata a hazai büntetés-végrehajtásban. In: *Acta Juridica et Politica: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar*, 2018. 187-198. o.

³⁵ Hollósy-Vadász Gábor: a közszolgálati munkavégzéssel kapcsolatos jellemzők, tapasztalatok, a munkahelyi és magánéleti stressz hatása a munkavégzésre. In: Stréhli-Klotz Georgina – Szakács, Gábor (szerk.) *A közszolgálati tisztviselők élet- és munkakörülményei, társadalmi helyzete Magyarországon*. Budapest, Magyarország : Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020. 51. o.

³⁶ Bolgár Judit – Csomós István: A rendőrségi bevetési feladatok követelményeihez kapcsolódó kiválasztási eljárások fejlesztése, különös tekintettel az extrém stressz reakciókra. *Hadtudományi Szemle* 2012/2. 268–278. o.

³⁷ Gárdonyi Gergely: Kógencia a bűnügyi helyszínelésben. *Magyar Bűnüldöző* 2011/1. 16. o.

tűzoltó), vagy ha műszakoznia kell.³⁸ Utóbbi a napszaki biológiai ritmus felborulása miatt közvetlenül is kiváltója lehet különböző betegségeknek, illetve pszichés stresszorként közvetett módon is vezethet betegségekhez.³⁹

5. Rendőri stressz kutatása itthon és külföldön

Az utóbbi években végzett kutatások is rávilágítottak, hogy a rendőri munka rendkívül megterhelő és stresszes foglalkozásnak minősül. Egy rendőr számos stresszornak van kitéve, ilyen az erőszakkal járó támadások állandó fenyegetettségével kapcsolatos bizonytalanság és veszély, a löfegyverekkel elkövetett erőszak elszaporodása a nagyvárosokban, a gyenge emberi és anyagi erőforrások, az alulfizettség és az állampolgári ellenszenv, valamint a család és a barátok megértésének hiánya.⁴⁰ Számos tanulmány próbálta feltérképezni a rendőri stresszt és annak forrásait már a 80-as évektől kezdődően. A téma kutatása intenzívebbé a 2000-es évektől vált. A kutatások fókuszába a rendőrök stresszforrásai és annak a rendőrök egészségére és munkateljesítményére gyakorolt negatív hatásai kerültek.⁴¹ Újabban Baldwin és munkatársai (2019),⁴² Wassermann és munkatársai (2019),⁴³ valamint Ermasova és munkatársai (2020)⁴⁴ is hozzájárultak a rendőrök stresszéne és pszichológiai/fizikai egészségének vizsgálatához.

A kapcsolódó tanulmányok kifejezetten a foglalkozási stresszre,⁴⁵ míg más kutatások a rendőrök kiegészét vizsgálták.⁴⁶ A magyar rendőröket érő munkahelyi stressz terén elmondható, hogy legkevésbé az anyagi és erkölcsi megítélésükkel elégedettek, illetve a tiszti és tiszthelyettesi állomány számára más tényezők jelentik a legnagyobb

³⁸ Gárdonyi Gergely: CSI Magyarország - tények és távlatok a hazai bűnügyi helyszínelésben Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. Pécs, 2010. 103-110. o.

³⁹ Juhász Ágnes: Munkahelyi egészségfejlesztés elméletben és gyakorlatban. *Alkalmazott Pszichológia* 2006/2. 14.o.

⁴⁰ Webster James.: Police officer perceptions of occupational stress: the state of the art. *Policing* 36, 2013 636–652. doi: 10.1108/pijpsm-03-2013-0021, Magnavita, Nicola., Capitanelli Ilaria, Garbarino Sara., and Pira Einollah: Work-related stress as a cardiovascular risk factor in police officers: a systematic review of evidence. *Int. Arch. Occup. Environ. Health* 91, 2018, 377–389. doi: 10.1007/s00420-018-1290-y, Purba Alexander, and Demou Evangelia.: The relationship between organizational stressors and mental wellbeing within police officers: a systematic review. *BMC Public Health* 2019, 19:1286.

⁴¹ Hickman J. Matthew – Fricas Jennifer – Strom Kathryn and Pope W. Michael.: Mapping police stress. *Police Q.* 14,2011, 227–250. doi: 10.1177/1098611111413991, Violanti M. John, Owens L., Sheryl. McCanlies Erin, Fekedulegn Desta, and Andrew E. Michael. Law enforcement suicide: a review. *Policing* 42, 2019, 141–164. o.

⁴² Baldwin Simon, Bennell Craig, Andersen P. Judith, Semple Tori, and Jenkins Bryce.: Stress-activity mapping: physiological responses during general duty police encounters. *Front. Psychol.* 2019, 10(2216)

⁴³ Wassermann Ariami, Meiring Deon, and Becker,Jurgen Renier.: Stress and coping of police officers in the South African police service. *S. Afr. J. Psychol.* 49, 2019, 97-108. o.

⁴⁴ Ermasova, Nataia, Cross, D. Ardis, and Ermasova, Evgenia: Perceived stress and coping among law enforcement officers: an empirical analysis of patrol versus non-patrol officers in illinois, USA. *J. Police Crim. Psychol.* 2020.

⁴⁵ Gutshall, L. Charles, Hampton David, Sebetan M. Ismail., Stein C. Paul., and Broxterman, J. Thomas: The effects of occupational stress on cognitive performance in police officers. *Police Pract. Res.* 18, 2017, 463–477. doi: 10.1080/15614263.2017.1288120, Johnson, Olivia, Russo, Charles, and Papazoglou, Konstantinos: Job exposure & occupational challenges: the importance of mindfulness for today's law enforcement professional. *Crisis Stress Hum. Resil. Int. J.* 1, 2019, 187-191. o.

⁴⁶ Aguayo Raimundo, Vargas Christina, Cañadas R. Gustavo, and Fuente, I. Emilia: Are socio-demographic factors associated to burnout syndrome in police officers? A correlational meta-analysis. *An. Psicol.* 33, 2017, 383–392. doi: 10.6018/analesps.33.2.260391, Adams Ian and Mastracci Sharon.: Police body-worn cameras: effects on officers' burnout and perceived organizational support. *Police Q.* 22, 2019, 5-30. o.

megterhelést.⁴⁷ A tiszthelyettesi állomány esetében a szolgálati idő növekedésével csökken az aktivitás, a munkamotiváció és növekszik az egészségügyi panaszok száma.⁴⁸ A rendőrség szervezeti kultúrája szorosan kapcsolódik a stressz megéléséhez és azzal való megküzdéshez. Újabban komoly kihívásként jelentkeznek a generációs különbségek. A tiszthelyettesképzésben az oktatói állomány jelentős hányada az X generáció képviselője, miközben a tanulói állomány manapság döntően a Z generáció tagja – annak minden sajátosságával. Mindezek a jellemzők a rendészeti szakgimnáziumok – ahol az érettségire épülő rendőrtiszthelyettes-képzés jelenleg zajlik – oktatói állománya számára komoly kihívásokat jelentenek.⁴⁹ Magyarországon a rendőrség szervezet teljes egészére nézve nem végez átfogó stresszkutatást, így csupán a néhány független kutató tanulmányából és vizsgálatából következtethetünk a magyar rendőrségnél fennálló állapotokra. A válsághelyzetek, így különösen a migrációs nyomás okozta feszültséget egyértelműen olyan stresszfaktorként azonosították, amelyek a szervezeti kultúrából fakadó kiugró mennyiségű stresszor káros következményeit tovább erősítik.⁵⁰

6. Összegzés

A munkahelyi stressz kihat az élet egészére megkétszerezi bármely betegség különösen a kardiovaszkuláris betegségek kockázatát. A stresszel terhelt munkavállaló nem tud teljesíteni, nem tud alkalmazkodni, nem tud aludni. A munkahelyi stressz több mint 10 milliárd euró plusz költséget jelent az EU-ban. Ez megjelenik a megnövekedett egészségügyi terhelésben és a munkahelyi balesetekben is, amelyek szintén szoros összefüggésben állnak a stresszel és évente 55 milliárd euró kárt okoznak. A tagállamokban hozzávetőleg 40 millió ember érint, ami 20 milliárd euró terhet jelent a költségvetésre.⁵¹

A rendőri munkával végzett stresszkutatás kulcsfontosságú kérdés, ugyanis a fokozott stresszorok jelenléte a munkában és a szervezeti kultúrában nem kompenzálható anyagi eszközökkel, fizetésemeléssel, vagy anyagi természetű járandóságokkal sem. A nemzetközi rendészettudományban hatalmas erőfeszítéseket tesznek már a 80-as évektől kezdődően a rendőri stressz kutatására.

Az egyes rendőrségek nyitottak és együttműködők az ilyen típusú kutatási projektekre, addig itthon csupán néhány, kismintás kutatás alapján állnak rendelkezésre adatok a rendőri stressz állapotával összefüggésben. Márpedig elsődleges cél lenne a rendőri stressz szervezeti szintű feltárása és tudományos igényességű meghatározása, különösen az utóbbi időszak válsághelyzeteire tekintettel. Mindezt területi bontásban az egyes szolgálati ágakra, állománycsoportokra, foglalkozási körökre nézve vizsgálva és kimutatva, hogy milyen stresszorok miatt és mekkora arányban éri a distressz a

⁴⁷ Borbély Zsuzsanna, Tózsér Erzsébet, Farkas Johanna: A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. *Hadtudományi Szemle* 2017/3. 288-304. o.

⁴⁸ Fridrich Andrea Cecília: Az eltérő szakterületeken dolgozó rendőrök teszteredényeinek vizsgálata. ELTE, Budapest, 2015, 1-65. o.

⁴⁹ Borbély Zsuzsanna: Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra. In: Farkas, Johanna; Horváth, József (szerk.) *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Budapest, Magyarország : Nemzeti Közsolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet 2020, 116-138. o.

⁵⁰ Borbély et. mta, 2017.

⁵¹ 2021/2165(INI) A new EU strategic framework on health and safety at work post 2020 (including a better protection of workers from exposure to harmful substances, stress at work and repetitive motion injuries). [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2021/2165\(INI\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2021/2165(INI)) (Letöltés ideje: 2022.07.02.)

rendőreinket. Továbbá a reziliencia természetére, illetve a proaktív megküzdésre, a megfelelő rekreációra, mentesítésre, a stressz okozta egészségi következmények kezelésre rendelkezésre állnak-e az erőforrások, a szervezeti infrastrukturális elemek.

Mindenképpen felesleges és pazarló humánerőforrás stratégiának tartom a munkahelyi stresszorok növekedése miatt fokozódó fluktuációra⁵² adott válaszként, a humánerő folyamatos utánpótlását illetve a rendőri pályára kerülés könnyítését, ahelyett, hogy tudományos kutatásokra és az állomány megtartására fordítanánk több és jobb anyagi eszközöket.

⁵² Forrás: <https://merce.hu/2022/06/03/levelben-fordultak-a-rendorok-pinter-sandorhoz-a-leszerelesi-tilalom-utan-tomeges-felmondas-johet/> (Letöltés ideje: 2022.07.23.)